

Seminární cvičení č. 4 - 2018

Cílem semináře je vysvětlit uvedené problémy a otázky:

- a) *Kritika právního pozitivismu: který formalismus je nutné kritizovat? Dokončení z minulé hodiny*
- b) *Radbruchova formule: význam a kritika*
- c) *Analýza případu „Berlínská zeď“ a Alexyho trilema*
- d) *Hartova kritika Radbruchovy formule*

Domácí úkol č. 3:

Vaším úkolem je: a) pozorně si přečíst znění Radbruchovy formule (viz konec tohoto seminárního zadání);

b) umět vysvětlit její strukturu a funkce;

c) umět vysvětlit význam spojení uvedených ve formuli: „nesnesitelná míra“ a „nenáležitě právo“, (unrichtiges Recht).

Tyto otázky budou předmětem písemného výkladu. K přípravě můžete použít přednášku a učebnici.

Úkol č. 1 Kritika právního formalismu- úkoly z minulé hodiny.

a) Pro lepší porozumění toho, jaké funkce může nabývat forma, což se pak projevuje v různých podobách formalismu, nám může posloužit následující příklad.

Jedná se o ukázkou od Woody Allena, „Kdyby byli impresionisté dentisty“ a měla by nám pomoci porozumět tomu formalismu, kdy forma tím, že „sleduje“ nějaký účel (funkci), tak utváří daný obsah.

„Drahý Theo! Což se mnou život nikdy nebude zacházet slušně? Tonu v zoufalství. V hlavě mi buší! Paní Schwimmerová mě žaluje, protože jsem jí udělal můstek, jak jsem to cítil, a ne tak, aby se hodil do těch jejich směšných úst! Ano! Nemůžu pracovat na objednávku jako obyčejný řemeslník! Dospěl jsem k názoru, že její můstek musí být obrovský a zvlněný, plný divokých, explozivních zubů, vyrážejících všemi směry jako plamenné jazyky! A paní Schwimmerová se rozčiluje, že ji můstek nepadne do úst! Je tak pitomě bosácká, že bych ji nejraději jednu vrazil! Pokusil jsem se jí tam vsadit protézu, ale trčí ven jako křišťálový lustr. Přesto mi připadá nádherná. A paní Schwimmerová tvrdí, že nemůže kousat! Co je mi do toho, jestli může kousat nebo ne! Theo, já už to takhle moc dlouho nevydržím! (...) Co mám dělat? Vincent.“

Pokuste se poradit Vincentovi. Co měl či neměl udělat?

Je stížnost paní Schwimmerové na jeho práci oprávněná? A pokud ano, tak proč?

Pokuste se uvedený problém vysvětlit pomocí kategorií forma a obsah.

Není paní Schwimmerová přehnanou formalistkou?

b) Různá pojetí právního formalismu:

A) Kelsenův názor na formalismu: „Jako každé poznání musí také poznání práva svůj předmět formalisovati. Tento „formalismus“ nemůže nikdo našemu poznávání vytýkati. Neboť v tomto formalismu spočívá právě to, co se jako ctnost staví v protivu k „formalismu“, který odmítáme jakožto nectnost: v ě c n o s t poznávání. „Jenom formální je věcné, čím formálnější je metoda, tím je věcnější. Čím věcněji bude nějaký problém v celé své hloubce formulován, tím formálněji to musí být ukotveno. Kdo to nechápe, tak neví oč jde při vědeckém poznávání.“¹

Vaším úkolem je vysvětlit Kelsenovo pojetí formalismu: a) jakou funkci připisuje formálnímu způsobu myšlení v právu?

b) Jak rozumíte jeho vyjádření: „jenom formální je věcné“?

B) Německý sociolog Maxe Weber k právnímu formalismu: „Právní formalismus umožňuje, aby právní systém operoval jako technický racionální stroj. Tím je jednotlivcům a skupinám uvnitř právního systému garantována relativně maximální míra svobody, a podstatně jim zvyšuje možnosti předvídat právní následky jejich jednání. Procedury se stávají specifickým typem pacifikovaného souboje, vázaného stanovenými a nenarušitelnými 'pravidly hry'.“

Vaším úkolem je vysvětlit Weberovo pojetí formalismu.

a) Pro Webera je formalismus.....

b) Jakou funkci plní tento typ právního formalismu?

C) Vysvětlete, v jakém významu jsou užity výrazy *formalismus*, *formálně*, *formalistický* v uvedených sděleních:

- Architekti si rovněž stěžovali na formalismus určitých vnitrostátních pravidel týkajících se malých stavení a na různý výklad, který tato pravidla umožňují.

- Někdy mezi léty 150 až 125 před Kristem přispěl prétor jménem Paulus, o němž toho není příliš mnoho známo k překonání formalismu původních občanskoprávních žalob formulací ideje závazkově právní povahy založené na uvážení, která věřiteli umožnila odporovat úkonům dlužníka, které učinil s podvodným úmyslem poškodit věřitele.

¹ Celý text naleznete viz k tomu: KELSEN, Hans. Juristický formalismus a ryzí nauka právní. In: HORÁK, Ondřej. (ed.). KELSEN, Hans. *O státu, právu a demokracii. Výběr prací z let 1914-1938*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, V.část, (163-211). Uvedený úryvek se nachází na str. 165.

- Vzhledem k tomu se za daných okolností jeví být jako přehnaně formalistické uvažovat o nepřipustnosti žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce jen z toho důvodu, že se přesné datum zahájení řízení nenachází v samotné žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.

- Formalistický přístup je naproti tomu i nadále namístě v případech, kdy Unie na základě čl.83 odst.1 a 2SFEU rozhoduje o stanovení minimálních pravidel týkajících se vymezení trestných činů a sankcí v oblastech vyjmenovaných v citovaných odstavcích.

Úkol č.2

Otázky týkající se uplatnění Radbruchovy formule budeme řešit na základě známého judikátu tzv. „Berlínská zed“. Znění judikátu naleznete v ISu.

Případ tzv. Berlínská zed': Berlínský Zemský soud obvinil v roce 1991 a odsoudil čtyři osoby za smrt lidí, kteří se pokusili v letech 1971-1989 uprchnout z NDR. Tento případ otevřel opět otázku, zda právo, které je svým obsahem nehumánní, lze považovat za platné právo. Tuto otázku v poválečném období otevřel v právní filozofii německý právní teoretik a filozof G. Radbruch. Případ „Berlínská zed“ otevřel řadu právně filozofických a teoretických problémů a mezi jiným i možnost uplatnění Radbruchovy formule.

Tento úkol budeme řešit pomocí jednotlivých prezentací, které budou rozděleny na dvě skupiny.

První skupina prezentací bude věnovat pozornost argumentům soudů, na základě kterých byla obviněným prokázána vina.

Otázky ke zpracování prezentace č. 1- Argumenty soudů:

a) Stručně představte skutkový stav případu: O čem to je? Co je příčinou konfliktu, který se dostal před soud?

b) Uveďte základní argumenty, které vedly berlínský Zemský soud k vynesení rozsudku nad obžalovanými. (Měli byste vytvořit argumentační řetězec, který bude obsahovat nejméně tři zásadní argumenty. Jednotlivé argumenty vysvětlíte.)

c) Stručně uveďte jak rozhodoval tuto kauzu ESPL.

d) Zhodnoťte rozhodování soudů: a) které právní otázky soud řešil, b) zda soud rozhodl správně, atd.

Zadání ke zpracování prezentace č.2. – Argumenty obhájce obžalovaných:

Vaším úkolem je vžít se do role obhájce obžalovaných. Prezentaci zpracujte následujícím způsobem:

- a) Stručně představte procesní stránku případu.
- b) Uved'te základní argumenty obhajoby. Jednotlivé argumenty vysvětlete. (Měli byste vytvořit argumentační řetězec, který bude obsahovat nejméně tři zásadní argumenty.)
- c) Zformulujte hlavní teze závěrečné řeči obhájce.
- d) Zhodnoťte celý případ: a) které právní otázky soud řešil, b) zda soud správně rozhodl, atd...

Prezentace je nutné zpracovat dle zadaných otázek. Autor prezentace musí všechny otázky uvést a zodpovědět. Na otázky nestačí odpovídat jednou větou. Takové prezentace nebudou hodnoceny.

Úkol č.3

Alexyho kritika případu „Berlínská zed“

V semináři budeme diskutovat o Alexyho kritice uvedeného rozsudku. Alexy má za to, že soud stál před trilematem:

- a) nechat zločin nepotrestaný (ve jménu právní jistoty);*
- b) uplatnit retroaktivitu (Radbruchova formule);*
- c) použít „právní gymnastiku“ a dovést porušení tehdejších právních předpisů a zákonů.*

Soud zvolil podle Alexyho právě třetí možnost, což tento autor označil za trapné předstírání spravedlnosti.

Vaším úkolem bude zaujmout jasnou pozici k Alexyho kritice.

Pokud zaujmete první pozici, musíte uvést argumenty na její obhajobu.

Pokud zaujmete druhou pozici, musíte uvést, jakými argumenty by měli soudci prokázat nesnesitelnou míru nespravedlnosti, aby mohli Radbruchovou formuli uplatnit.

Pokud zaujmete třetí pozici, musíte ji obhájit. Argumenty k tomu, by Vám měly poskytnout prezentace.

Úkol č.4 Hartova kritika Radbruchovy formule

V 50. letech 20.století se vůči Radbruchově formule velmi ostře vymezoval britský právní teoretik H. L. A. Hart.

Ve své práci Pojem práva k tomu uvádí: „*Stojíme-li před morálně zvrácenými požadavky, v jakém smyslu je lepší říci „Tohle není v žádném případě zákon“ místo prohlásit „Tohle je zákon, ale je příliš zvrácený na to, aby byl dodržován nebo aplikován“? „Stejně tak*

můžeme narazit na otázku, kterou řešily německé poválečné soudy: Máme potrestat toho, kdo prováděl z morálního hlediska špatné věci, když je dovozovala tehdy platná morálně zvrácená pravidla? Tyto otázky vyvolávají velmi odlišné problémy morálky a spravedlnosti, o nichž musíme uvažovat zcela odděleně. Není možné je vyřešit tak, že jednou provždy odmítneme uznat morálně špatná zákony jako platné, ať už je jejich účel jakýkoli...“

Vaším úkolem je a) vysvětlit Hartovou pozici, kterou vůči Radbruchově formule zaujal; co a proč kritizuje?

b) Jaké řešení navrhuje? (Vycházejte z úryvku, ve kterém své řešení naznačuje.)

c) Jak je možné podle Hart zneplatnit pravidlo či zákon?

Ke samostudiu:

Radbruchova formule:

„Konflikt mezi spravedlností a právní jistotou patrně lze řešit jen tak, že pozitivní právo, zajišťované předpisy a mocí, má přednost i tehdy, pokud je obsahově nespravedlivé a neúčelné, vyjma toho, jestliže rozpor mezi pozitivním zákonem a spravedlností dosáhne tak nesnesitelné míry, že zákon musí jako "nepatřičné právo"(unrichtiges Recht) spravedlnosti ustoupit. Je nemožné vést ostřejší dělící čáru mezi případy zákonného nepráv a zákony platicími navzdory svému nesprávnému obsahu, odlišné vymezení hranic lze ale provést, s veškerou zřetelností: kde se o spravedlnost ani neusiluje, kde byla rovnost vytvářející podstatu spravedlnosti při tvorbě pozitivního práva vědomě popřena, tam není zákon toliko „nesprávným právem“, nýbrž zcela postrádá právní charakter.“

Viz k tomu: RADBRUCH, Gustav. *O napětí mezi účely práva.* překlad L.Hanuš. Praha: Wolters KLuwer, 2012, s. 130.